

**ELEKTR ENERGIYA BOZORIDA MUVOZANATNI TA'MINLASH:
MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI TAJRIBASI TAHLILI**

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
To'rtko'l fakulteti Iqtisodiyot yo'nalishi
2-bosqich talabasi*

*Allamberganova Oyjamol Rahmanbergan qizi
oyjamol2707@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada elektr energiya bozorida muvozanatni ta'minlash masalalari hamda Markaziy Osiyo davlatlarining bu boradagi tajribasi tahlil qilinadi. Hududdagi energetika tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari, resurslardan samarali foydalanish va energiya ta'minotida barqarorlikni oshirish yo'llari o'rganiladi. Shuningdek, mintaqaviy hamkorlikning ahamiyati va istiqbollari yoritiladi.

Kalit so'zlar: elektr energiya bozori, muvozanat, energetika tizimi, Markaziy Osiyo, energiya ta'minoti, qayta tiklanuvchi energiya, integratsiya, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article analyzes the issues of ensuring balance in the electricity market and the experience of Central Asian countries in this regard. The specific features of the energy systems in the region, efficient use of resources and ways to increase the stability of energy supply are studied. The importance and prospects of regional cooperation are also highlighted.

Keywords: electricity market, balance, energy system, Central Asia, energy supply, renewable energy, integration, sustainable development.

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы обеспечения баланса на рынке электроэнергии и опыт стран Центральной Азии в этой области. Изучаются специфические особенности энергетических систем региона, эффективное использование ресурсов и пути повышения стабильности энергоснабжения. Также освещаются важность и перспективы регионального сотрудничества.

Ключевые слова: рынок электроэнергии, баланс, энергетическая система, Центральная Азия, энергоснабжение, возобновляемая энергия, интеграция, устойчивое развитие.

Bugungi kunda elektr energiya bozori iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Energiya ta'minotidagi uzluksizlik va barqarorlik mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Markaziy Osiyo davlatlari — O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston — boy energetik

resurslarga ega bo'lishiga qaramay, elektr energiya ta'minotida muvozanatni ta'minlashda turli muammolarga duch kelmoqda. Bu muammolar asosan resurslarning notekis taqsimlanishi, infratuzilmaning eskirganligi va mavsumiy talab o'zgarishlari bilan bog'liq. Shu sababli, mintaqada elektr energiya bozorini muvozanatlashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Elektr energiya bozorini tartibga solish va muvozanatni ta'minlash masalalari ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan. Xorijiy va mahalliy olimlar energiya tizimlarining samaradorligini oshirish, energiya iste'molini optimallashtirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish yo'llarini taklif etganlar.

Adabiyotlarda ayniqsa quyidagi masalalarga e'tibor qaratilgan:

- energiya ishlab chiqarish va iste'mol o'rtasidagi muvozanat;
- mintaqaviy energetika integratsiyasi;
- elektr energiya bozorini liberallashtirish;
- "yashil energiya" ulushini oshirish.

Markaziy Osiyo bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, gidroresurslarga boy davlatlar (Qirg'iziston, Tojikiston) va uglevodorodlarga boy davlatlar (Qozog'iston, Turkmaniston) o'rtasidagi hamkorlik muvozanatni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, solishtirma tahlil va statistik usullardan foydalanildi. Markaziy Osiyo davlatlarining energetika ko'rsatkichlari o'rganilib, ularning o'zaro farqlari va umumiy jihatlari aniqlab olindi. Metodologiya quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oldi:

- rasmiy statistik ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish;
- davlatlar kesimida energiya ishlab chiqarish va iste'mol ko'rsatkichlarini solishtirishi
- mintaqaviy hamkorlik loyihalarini o'rganish;
- muvozanatni ta'minlash mexanizmlarini baholash.

Mazkur yondashuv orqali energiya bozoridagi mavjud muammolar va ularning yechimlari aniqlashtirildi.

Tahlil va natijalar: Markaziy Osiyo davlatlarida elektr energiya bozorida muvozanatni ta'minlash bir qator omillarga bog'liq. Resurslarning notekis taqsimlanishi muhim muammo hisoblanadi. Masalan, Qirg'iziston va Tojikistonda gidroenergetika rivojlangan bo'lsa, Qozog'iston va Turkmanistonda issiqlik elektr stansiyalari ustunlik qiladi. Mavsumiy tafovutlar katta rol o'ynaydi. Qishda energiya iste'moli ortadi, yozda esa ayrim davlatlarda ortiqcha energiya hosil bo'ladi. Infratuzilmaning eskirganligi energiya yo'qotishlariga olib keladi. Bu esa bozor

muvozanatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Mintaqaviy hamkorlik loyihalari ijobiy natijalar bermoqda. Elektr energiya almashinuvi orqali davlatlar o'rtasida muvozanatni ta'minlash imkoniyati oshmoqda.

Xulosa va takliflar: Markaziy Osiyo davlatlarida elektr energiya bozorida muvozanatni ta'minlash kompleks yondashuvni talab qiladi.

Quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- mintaqaviy energetika hamkorligini rivojlantirish;
- elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish;
- qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanish;
- energiya tejoychi texnologiyalarni joriy etish;
- yagona energetika bozorini shakllantirish.

Mazkur choralar orqali energiya ta'minotida barqarorlikni oshirish va iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bhattacharyya S.C. "Energy Economics" — London: Springer — 2019
2. IEA. "World Energy Outlook" — Paris: IEA — 2022
3. Karimov A.A. "Energetika iqtisodiyoti" — Toshkent: Fan — 2018
4. Qodirov R.B. "Elektr energetika tizimlari" — Toshkent: O'qituvchi — 2020